

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції
25 листопада 2022 року**

**м. Одеса
2022**

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ, КРИМІНОЛОГІЧНІ
ТА КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧІ ЗАХОДИ
ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЗЛОЧИННОСТІ**

**Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції
25 листопада 2022 року**

Одеса
ОДУВС
2022

Статті друкуються в авторському варіанті. Оргкомітет дозволив собі лише скорочення статей, які суттєво перевищували пропоновані обсяги

Кримінально-правові, кримінологічні та кримінально-виконавчі
К82 заходи попередження злочинності: матеріали Всеукраїнської наук.-
практ. конф. 25 лист. 2022 р. Одеса : ОДУВС, 2022. 257 с.

У збірнику представлені тези доповідей, які оприлюднені на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Кримінально-правові, кримінологічні та кримінально-виконавчі заходи попередження злочинності», що відбулась у Одеському державному університеті внутрішніх справ 25 листопада 2022 року. Збірник розрахований на наукових та науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів і наукових установ, здобувачів вищої освіти, аспірантів та докторантів, практичних працівників і широкий читацький загал.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ У ДІЯЛЬНОСТІ ПЕНІТЕНЦІАРНОГО ПЕРСОНАЛУ

Будяченко Ольга Миколаївна,
к.ю.н., доцент кафедри кримінального права
та кримінології факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Одеський державний університет
внутрішніх справ
м. Одеса

Дробишевська Вікторія Володимирівна,
студентка 2 курсу 3 групи, факультету № 1
навчально-наукового інституту права та
кібербезпеки (Правоохоронна діяльність)
Одеський державний університет
внутрішніх справ
м. Одеса

Поняття пенітенціарна система може бути використане як у науковому, так і в загальноповсякденному значенні, оскільки позначає всю сукупність суб'єктів виконання кримінальних покарань, організаційно-правових, соціальних і громадських інститутів, які беруть участь у забезпеченні виправлення й ресоціалізації засуджених [1, с. 1-2].

Діяльність пенітенціарної системи є багатофункціональною та потребує великої кількості професійного персоналу.

Своєю чергою на думку О.Д. Глоточкіна, усі види діяльності співробітників пенітенціарної системи тісно взаємозв'язані: «Так, належне забезпечення виконання і відбування кримінального покарання залежить від чіткості організації режиму, а ефективність психолого-педагогічного впливу на засуджених з метою їх ресоціалізації – від здійснення сукупності всіх підструктур діяльності» [2; с. 4]. На нашу думку, це визначення є досить влучним, адже жодна із функцій, що виконується пенітенціарним персоналом не може бути другорядною. Не можна виділити якусь одну провідну (головну) функцію. Саме синтез цих функцій дозволяє створити ефективну модель відбування покарань.

Не варто також забувати про те, що пенітенціарій є представником закону та державної влади. Його діяльність регламентується безліччю нормативних документів, що регламентують різні напрямки роботи. Проте, жоден документ, жодна інструкція не зможуть передбачити всі можливі ситуації, що виникають у реальному житті. Тому поряд з його професійними знаннями, фізичною підготовкою значну роль відіграють психологічні якості. Взагалі психологія, як наука, що застосовується у пенітенціарній системі має велике значення як і для працівників закладів установ відбування покарань, так і для осіб, що відбувають там покарання - засуджених.

Створенню психологічної служби в пенітенціарних закладах України сприяли об'єктивні чинники, серед яких: - реформування кримінально-виконавчої системи України; - прийняття нового кримінально-виконавчого кодексу; - гуманізація процесу відбування покарання засудженими; підвищення уваги до проблем персоналу кримінально-виконавчої системи; занедбаність вирішення проблем соціальної адаптації засуджених після звільнення; - не уможливлення справитися з елементарними функціями щодо ізоляції засуджених після налагодження об'єктивної реєстрації злочинів; - зміни, які відбулися у «злочинному кодексі честі», субкультурі й у поглядах самих засуджених; - виникнення нових видів злочинів та осіб, які їх вчинили [3].

Відносно новим напрямком психології у пенітенціарній системі стало питання профілактики та запобігання самогубств серед засуджених.

Суїцид (лат. - себе вбивати) – навмисне самоушкодження зі смертельним фіналом. Зокрема, В.В. Сулицький виокремлює такі періоди суїцидального ризику: 24 години після ізоляції; стан інтоксикації й період витверезіння; очікування суду; винесення вироку; наближення звільнення; святкові та вихідні дні; темний час доби; послаблений варіант несення служби черговою частиною; отримання поганих новин, що мають велику значущість для суїцидента.

Своєю чергою робота психолога *установи виконання покарань* передбачає проведення діагностики суїцидального ризику, що дасть можливість спланувати заходи профілактики та превенції. Діагностика суїцидального ризику передбачає збір, узагальнення та аналіз інформації про схильність засуджених до різних видів суїцидальної поведінки, визначення серед них найбільш небезпечних категорій з позиції ймовірності самогубства.

А своєчасне розпізнавання ознак суїцидального ризику є незамінним способом превенції суїцидів. Тож варто звертати увагу на ознаки, які свідчать про суїцидальну загрозу, що мають враховуватися психологом та іншим персоналом установи. Поведінкові: пригнічений сумний вигляд, іноді сльози; різкі зміни в поведінці та настрої, особливо ті, що відокремлюють від інших людей; розставання з улюбленими речами (талісманами), які засуджений може сентиментально роздарувати; пошук засобів для здійснення суїциду; підбиття підсумків, «приведення справ у порядок» (оформлення заповіту або написання довгих листів, залагодження конфліктів з рідними та близькими), тобто приготування до смерті. Словесні: завіряння в безпорадності та залежності від інших; прощання; розмови або жарти про бажання померти; повідомлення про конкретний план суїциду; повільне, маловиразне мовлення; висловлювання самозвинувачень. Емоційні: ознаки депресії (детально ці ознаки розглянуто вище); відчуття провини або невдачі, поразки; розсіяність або розгубленість [4, с. 5-6].

Прогнозування та запобігання самогубству серед ув'язнених та засуджених є важливим завданням не лише психолога, а й усього персоналу установ виконання покарань та слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України. Але все ж таки значна частина роботи щодо запобігання суїциду покладатиметься на психолога установи виконання покарань та слідчого ізолятора.

Враховуючи великий обсяг діяльності психологів в установах покарань та слідчих ізоляторів, варто відзначити позитивну динаміку реформування психологічного та соціально-виховного напрямків у роботі виправних колоній та слідчих ізоляторів. Дані напрямки роботи увійшли до одних із завдань та функцій Державної кримінально-виконавчої служби та Департаменту пробачії [5]. Але станом на сьогодні психологічна служба та соціально-виховний відділ, як окремі підрозділи не знайшли своє місце в структурах Міністерства юстиції України.

Саме тому вважаємо, що одним із пріоритетних заходів повинна стати розробка та прийняття комплексу документів і змін у законодавстві держави щодо організації місця, ролі, функцій, методів та напрямків діяльності психологічних служб виховних, виправних колоній та слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України.

Пропонуємо створити окрему структуру у кримінально-виконавчій службі України - психологічне агентство та визначити основні завдання, функції, повноваження та напрямки роботи у нормативно-правових актах та законах. Зокрема у Кримінально-виконавчому кодексі України немає чіткого визначення діяльності психолога, його ролі та функцій, його повноважень. Тому, до Кримінально-виконавчого кодексу України пропонуємо внести наступні доповнення та зміни:

- норму, щодо забезпечення психологічного супроводу та психосоціального супроводу під виконання покарань. «Психологічний супровід під час

відбування покарання – комплекс заходів, спрямованих на збереження психічного здоров'я засуджених, надання своєчасної психологічної допомоги, попередження негативних психоемоційних станів засуджених під час відбування покарання. Психологічний супровід під час виконання покарань - надавати персоналу пенітенціарних установ консультативну, методичну та практичну допомогу щодо психологічних проблем та конфліктів, що можуть виникати між пенітенціарним персоналом і засудженими під час виконання покарань;

- норму, що висвітлить зміст психологічного супроводу та його основну мету, а саме забезпечення психологічного здоров'я засуджених, сприяння ресоціалізації та виправлення засуджених, а також допомога щодо усвідомлення власної провини та щирого каяття особи, яка відбуває покарання;

- доповнити статтю 7 частину 1 Кримінально-виконавчого кодексу України та додати до основ правового статусу засуджених той факт, що держава забезпечує усі умови для збереження психічного здоров'я засуджених, сприяє усвідомленню провини та щирому каяттю збоку засуджених;

- доповнити статтю 8 Кримінально-виконавчого кодексу, основні права засуджених: право на отримання психологічної допомоги. Надання психологічної допомоги забезпечується працівниками психологічних агентств виправних установ. У разі потреби, засудженому гарантується право на вільний вибір і допуск психолога для отримання психологічної допомоги, у тому числі за власні кошти;

- при застосуванні стягнень та заохочень, щодо засуджених, враховувати їх участь у психологічних заходах та бажання виправлення;

- додати норму, яка визначає роль та місце психолога та психологічної роботи з засудженими до позбавлення волі.

Отже, пенітенціарна система України - це сукупність суб'єктів виконання кримінальних покарань, організаційно-правових, соціальних і громадських інститутів, які беруть участь у забезпеченні виправлення й ресоціалізації засуджених. Вона має власні завдання та функції. А також характеризується величезною кількістю працівників різних напрямків роботи. Своєю чергою діяльність пенітенціаріїв регулюється безліччю нормативних документів та актів, що потребують обов'язкового дотримання та виконання. Окрім того, варто зазначити, що пенітенціарна система удосконалюється з часом, але все одно потребує подальшого удосконалення зокрема у психологічному аспекті. А саме розмежування поняття психологічної роботи від соціально-виховної у Кримінально-виконавчому кодексі. Визначення місця, ролі, завдань, функцій та повноважень психологічної роботи з засудженими до позбавлення волі. Внести певні зміни та доповнення до відповідних нормативно-правових актів та законів, що допомогли б урегулювати дане питання.

Список використаних джерел:

1. Шкута О.О. Теоретико-правовий аналіз поняття «Пенітенціарна система», 2017 р.

URL: http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc30/part_2/16.pdf

2. Блажівський М.І. Актуальні проблеми психології професійної діяльності. 2012 р.
URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/1320/1/2%281%29-2012bmiuvp.pdf>
3. Сулицький В.В. Психологічна служба в пенітенціарних закладах України: Історія та досвід.
URL: https://www.researchgate.net/publication/340716612_Sulickij_VV_statta
4. Максимова Н.Ю., Руднічка І.М. Робоча книга психолога: Профілактика самогубств серед ув'язнених/засуджених. Книга 4. Київ, 2021 р.
5. Офіційний сайт Пробації України. URL: https://www.probation.gov.ua/?page_id=1594
6. Кримінально-виконавчий кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 3-4, ст. 21). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text> (дата звернення 20.11.22)

Боровська О.О.	
РОЛЬ ПРОБАЦІЇ В СИСТЕМІ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЗЛОЧИННОСТІ.....	218
Будяченко О.М., Дробишевська В.В.	
ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ У ДІЯЛЬНОСТІ	
ПЕНІТЕНЦІАРНОГО ПЕРСОНАЛУ	221
Гарасим П.С.	
РОЛЬ НЕ ОБОВ'ЯЗКОВИХ ДЛЯ УКРАЇНИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ	
АКТІВ ПРИ УДОСКОНАЛЕННІ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ	
У СФЕРІ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ.....	225
Гритенко О.А.	
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ РОБОТИ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СИСТЕМИ	
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ДЕЯКІ ЗАКОНОТВОРЧІ ПОЗИЦІЇ	
ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОБАЦІЇ.....	226
Конопельський В.Я., Теслюк І.О.	
ДОВІЧНЕ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ: НА ШЛЯХУ ДО ГУМАНІЗАЦІЇ	230
Мельник В.В., Резніченко Г.С.	
ПЕНІТЕНЦІАРНА СИСТЕМА УКРАЇНИ: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ	232
Меркулова В.О.	
СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ТА ВИПРАВЛЕННЯ ВАГІТНИХ ЖІНОК,	
ЯКІ МАЮТЬ МАЛОЛІТНІХ ДІТЕЙ, ЗВІЛЬНЕНИХ ВІД ПОДАЛЬШОГО	
ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ У ВИДІ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ: ПРОБЛЕМИ	
ЧИННОГО КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ЗАКОНОДАВСТВА	234
Мурадян Г.Р., Резніченко Г.С.	
ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРОЛЮ ЗА ПОВЕДІНКОЮ ОСІБ,	
ЗВІЛЬНЕНИХ ВІД ВІДБУВАННЯ ПОКАРАННЯ	
В КОНТЕКСТІ ІНСТИТУТУ «ВИПРОБУВАННЯ».....	240
Наумець І.Ю.	
ЗНАЧЕННЯ ОБСТАВИН, ЩО ПОМ'ЯКШУЮТЬ ТА ОБТЯЖУЮТЬ	
ПОКАРАННЯ ПРИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ СПРАВЕДЛИВОСТІ	
В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ.....	243
Резніченко Г.С.	
ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ГРОМАДСЬКОГО	
КОНТРОЛЮ ЗА ВИКОНАННЯМ КРИМІНАЛЬНИХ ПОКАРАНЬ	245
Свинаренко Ю.П.	
ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ЗАСУДЖЕНИХ ДО ЗВІЛЬНЕННЯ	
З МІСЦЬ НЕСВОБОДИ УКРАЇНИ, ЯК СКЛАДОВА ПЕНІТЕНЦІАРНОГО	
ЕТАПУ ЇХ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ	247